

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της φοιτήτριας: Παπαπέτρου Ευαγγελία

ΑΜ Ξ2020029

ΘΕΜΑ:

Μετάφραση από την αγγλική προς την ελληνική γλώσσα και Σχολιασμός
αποσπάσματος, από το ερευνητικό άρθρο «Ethiopia and the Tigray War:
Limits and Challenges of EU Policy in a Fragmented and Contested
Region» των Francesca Caruso και Jesutimilehin O. Akamo

Επιβλέποντες Καθηγητές: Σωτήριος Λίβας, Γεώργιος Κεντρωτής

Κέρκυρα

Αύγουστος, 2024

Τίτλος Πτυχιακής Εργασίας:

«Μετάφραση από την αγγλική προς την ελληνική γλώσσα και Σχολιασμός αποσπάσματος, από το ερευνητικό άρθρο «Ethiopia and the Tigray War: Limits and Challenges of EU Policy in a Fragmented and Contested Region» των Francesca Caruso και Jesutimilehin O. Akamo»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Πρόλογος και Λέξεις Κλειδιά	4
2. Κύριο Μέρος	5
2.1 Πρωτότυπο	5
2.2 Μετάφρασμα	16
2.3 Σχολιασμός.....	30
2.3.1 Ανάλυση Πρωτότυπου Κειμένου	30
2.3.2 Ανάλυση Μεταφραστικής Εντολής	32
2.3.3 Μεταφραστικές Δυσκολίες και Λύσεις	33
2.3.4 Αξιολόγηση Ποιότητας Μετάφρασης	38
3. Επίλογος	40
Βιβλιογραφία.....	40

1. Πρόλογος και Λέξεις Κλειδιά

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποτελεί μετάφραση από τα αγγλικά στα ελληνικά και σχολιασμό αποσπάσματος του επιστημονικού άρθρου με τίτλο, «Ethiopia and the Tigray War: Limits and Challenges of EU Policy in a Fragmented and Contested Region», των Francesca Caruso και Jesutimilehin O. Akamo, δημοσιευμένο στο 16^ο τεύχος του JOINT, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω της μεγάλης έκτασης του κειμένου, το κομμάτι που επιλέχθηκε προς μετάφραση για την εκπόνηση αυτής της πτυχιακής εργασίας ξεκινάει από «Ethiopia and the Tigray War: Limits and Challenges of EU Policy in a Fragmented and Contested Region», και τελειώνει «... unhindered humanitarian access to all areas and the immediate withdrawal of Eritrean forces fighting alongside those of the government. ».

Αρχικά, παρουσιάζεται το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά και έπειτα ακολουθεί το μετάφρασμα. Στη συνέχεια ακολουθεί ο σχολιασμός, ο οποίος αποτελείται από τέσσερα επιμέρους μέρη, την ανάλυση του κειμένου αφετηρίας και της μεταφραστικής εντολής, την αιτιολόγηση λύσεων των προβλημάτων της μετάφρασης και, τέλος, την αξιολόγηση της ποιότητας της μετάφρασης. Τέλος ακολουθεί ένας σύντομος επίλογος και οι βιβλιογραφικές αναφορές.

Λέξεις Κλειδιά: Αιθιοπία, Κρίση στο Τιγκράι, Γεωπολιτική, Ευρωπαϊκή Ένωση, Εξωτερική Πολιτική.

2. Κύριο Μέρος

2.1 Πρωτότυπο

Ethiopia and the Tigray War: Limits and Challenges of EU Policy in a Fragmented and Contested Region

Abstract

The Horn of Africa is a main item in the Africa policy of the European Union. The EU and its member states have traditionally considered Ethiopia, due to its population, economic size and military capacities, the strategic partner for regional stability. This assumption has led the Europeans to turn a blind eye to Ethiopia's internal dynamics. In fact, the constitutional, ideological and ethnic composition of Ethiopia provides fertile ground for fragmentation to spread and even escalate into violence, as the brutal war fought between the federal government and Tigray's rebels in 2020–22 attests to. With a special focus on the war, this report analyses the measures that the EU has put in place to reduce the fragmentation in and around Ethiopia, as well as the effects of competition between external players and divisions within the EU itself.

Introduction

The Horn of Africa (HoA) is a main item in the Africa policy agenda of the European Union. Located between the Red Sea and the Sahel, the Horn is a strategic region in terms of trade, migration and security. The Union and its member states have traditionally looked at Ethiopia, the Horn's hegemonic country thanks to its demographic and economic size as well as military capacities, as a strategic partner for regional stability. However, this assumption has led the Europeans to neglect Ethiopia's internal dynamics – thus underestimating potential instability spillovers stemming from Ethiopia's political, social and ethnic fractures. This mismatch has been particularly evident during the crisis in Tigray, Ethiopia's northern region that has been involved in an armed rebellion against the federal government in Addis Ababa for the last two years. With a special focus on the Tigray war, this report analyses the measures that the EU has put in place to reduce the fragmentation in and around the country, while also considering how the EU has – or has not – mitigated the competing actions taken by other external players and divisions within the Union itself.

1. The context of the EU policy

In this report we use the concepts of regional fragmentation, multipolar competition and intra-EU contestation as constraints on the policies of EU institutions and member states, which we consider under the broad framework of EU foreign and security policy (EUFSP). Regional fragmentation refers to geographical areas where states have a diminished ability to set and enforce rules (sub-national and state fragmentation) and are no longer capable of generating collaborative patterns of shared governance with their neighbours (regional fragmentation proper). Multipolar competition relates to the interaction between multiple powers espousing contrasting views of global and regional orders. Intra-EU contestation refers to acts by EU member states driven by domestic incentives that may curtail the Union's ability to develop a more effective foreign and security policy.

1.1 The HoA: A fragmented region penetrated by multipolar rivalries

The HoA, which comprises Ethiopia, Somalia (including the de facto independent Somaliland), Eritrea, Djibouti, Sudan and South Sudan, is one of the world's most conflict-prone regions. From a security perspective, it offers a "cornucopia" of violence, interstate and civil wars, international military interventions, maritime piracy, jihadism and non-violent popular uprisings. National, ethnic and religious identity clashes, mixed with a high level of distrust in and between governments, are among the main drivers of regional fragmentation. They fuel intra-state divisions and prompt countries to focus inwardly with little or no interest in fostering regional cohesiveness. In fact, HoA countries often seize on identity dynamics to gain advantage or destabilise their neighbours. Interdependence, geographical proximity and common history have not proven sufficient for state and non-state entities to forge a regional identity that could also have political and economic meanings, making the "Horn of Africa" a mere geographical expression. As a result, regional organisations such as the Inter Governmental Authority on Development (IGAD) are largely dysfunctional and unable to address the conflicts and crises besetting the HoA. The perpetual weakness of states and their growing need for external financial resources,

together with the region strategic geographic position, means that the HoA has been subjected to considerable external involvement. From the United States and the Soviet Union during the Cold War, to the Chinese development ambitions of the 1990s, as well as to the more recent involvement of Turkey and the Arab Gulf states out of concern that instability in the HoA could extend to the Persian Gulf, the region has been at the centre of global and regional actors' competition.

1.2 Fragmentation and competition in and around Ethiopia

Home to about 117 million people and with a GDP almost thrice as big as that of Sudan and much larger still than that of the other HoA countries, Ethiopia is by far the largest country in the region. It is also riven by identity-driven conflict dynamics, both internally and with its neighbours. The combination of its size and identity-based fault-lines makes it a test case to analyse how fragmentation works in the Horn, and how it interacts with larger geopolitical rivalries.

1.2.1 National and regional fragmentation

Ethiopia's main political actors are divided along ethnic lines. The ethno-federalist nature of the country's political landscape, enshrined in its constitution, reflects the existence of multiple centres of power that undermine the legitimate monopoly of the use of force and the ability of the federal state to set and enforce norms and rules. The 2020–22 civil war between the central government and the armed militia of the Tigray region, the Tigray People's Liberation Front (TPLF), is a powerful testimony to this. The conflict has had the effect of generating a process of approximation between Ethiopia's many political actors that oppose the TPLF, which was the country's dominant political force until 2018. The ruling Prosperity Party, led by Prime Minister Abiy Ahmed, is a product of a merger between three different political forces which were member parties of the Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF), namely the Amhara Democratic Party, the Oromo Democratic Party and the Southern Ethiopian People's Democratic Movement.⁵ These three founding members

were joined by five other affiliate parties of the EPRDF. What brings these political parties and their elites together is the ethno-nationalist lens through which they view the Ethiopian state and its political landscape. While they feel equally threatened by TPLF's potential return to power or greater autonomy in Tigray or even its secession, their alliance is more tactical than ideological. Underlying the formation of the Prosperity Party is therefore not a desire to strengthen a common national identity (though some may support this), but that of preserving a system of power and resource distribution that is ethnically based.

The main factors behind identity-induced fragmentation in Ethiopia include internal power struggles between the elites representing the three most influential ethnic groups, namely the Amhara, Oromo and Tigrayans; competition for resources (or, as bluntly put to us by an Ethiopian expert, simple "greed"); and historical grievances. The power struggle is rooted in historical allocation of power originated from the conquest and annexation of territories between Ethiopia's various groups. Legitimate grievances are then instrumentalised by the elites to drum up support for their continued rule through the use of ethno-nationalist rhetoric that threatens incumbent centres of power, leading to the creation of political narratives that stir violent confrontation.

Between 1991 and 2018 the TPLF-led federal government maintained a relatively stable institutional setup by tailoring special privileges to different political actors. The TPLF's rule was based on relations of personal clientele between the federal and local governments, and the creation of subordinate power centres that provided some sort of authoritarian stability. This arrangement was ethnically defined and was therefore ultimately unsustainable as it continued to drive a wedge between the various actors to the detriment of national cohesion. Occasionally, local power centres employed repressive tactics towards those they claimed to represent. In essence, stability was maintained via ethnically defined patronage and repression.

Another major component of Ethiopia's identity problem that drives fragmentation is the ethno-ideological debate between ethno-nationalism and pan-Ethiopianism. The former is about continuity of the status quo configured by identity politics, while subscribers to the latter, who envision themselves as progressives to eradicate inequality, take a revisionist approach to the Ethiopian conception of statehood.

The nature of the Ethiopian constitution itself puts a spotlight on the structural dimension of identity-induced fragmentation. The Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia accords such a level of autonomy to the (identity based) constituent parts of the country that it can be argued that there is no such a thing as sovereignty of Ethiopia as a whole, which ethnic groups like the Tigrayans have attempted to use as a justification for secession claims. The constitution has established a structural foundation that reinforces and in fact incentivises ethnic based political relations. It explicitly recognises the sovereign power that resides in the “Nations, Nationalities and Peoples of Ethiopia”, creating the conditions where each member state of the federation can challenge the central government. The different regions even have the legal right to own their military. This arrangement has had some positive effects. For example, it has allowed regional forces in Ethiopia’s Somali region to repel advances by the armed extremist Islamist group that controls much of Somalia, Al-Shabaab, without much intervention from the federal defence forces. This instance has remained a relatively isolated case, however. Most of the times the ethno-federalist nature of the constitution has provided a legal basis to contest, including with armed force, the authority of the federal state. An expert interviewed for this report has gone as far as to say that the constitution is the primary mechanism used by elites to pursue agendas that undermine state authority.

The combination of the above-mentioned elements morphed into a number of crises within Ethiopia, including the case of Benishangul-Gumuz, a regional state in north-western Ethiopia that in the last four years has experienced violent conflict linked to ethnic marginalisation, non-indigenous communities’ expansionism (primarily Amhara and Oromo) and under-development issues. Much larger and more violent is the one in Tigray, which descended into open conflict in November 2020. Oversimplifying, the Tigray crisis was fuelled by: resource competition, theft, misconception over the role of non-indigenous ethnic groups on resource deprivation, discomfort over migration trends, territorial re-arrangement that split one ethnic group into different administrative parts and merge two different ethnic groups into the same part, political exclusion, proliferation of firearms, as well as destructive use of social media on framing the issues.

1.2.2 Multipolar competition

The HoA has always been crowded with regional and global actors due to its geographic proximity to the Red Sea, a strategic area for trade between the East and the West. In a region where deadly and long-decade conflicts have consistently disrupted peace, Ethiopia has been widely regarded not just as key to the eventual stabilisation of the region, but as a powerful ally to pursue national goals. For instance, when the United States revamped its engagement in the HoA following the 11 September 2001 terrorist attacks, Ethiopia became its major partner in counter-terrorism operations against al-Shabaab. Ethiopia, whose economy has been growing fast for fifteen years, represents the most successful instances of China's growing involvement in Africa. The Arab Gulf countries and Turkey have intensified their activism in the region and therefore in Ethiopia. The United Arab Emirates, which has provided aid, investment, military supplies, has looked at Ethiopia as a strategic country – indeed, after the 2018 election of Abiy, who promised privatisation and development reforms, the Ethiopian-Emirati relations experienced a boost. Ethiopia has also become a main importer of Turkish weapons systems, which Ankara provides not just for commercial reasons but because it fears that instability in Addis Ababa could spill over into Somalia, where it has established a permanent military presence. In recent years, Iran has also increased its presence in Ethiopia to counter-balance the influence of its Arab rivals and the United States. Finally, Ethiopia is at the centre of Russia's Africa policy to limit Western sway in the continent. This is the complex international context in which EUFSP unfolds.

2. The EUFSP towards Ethiopia

2.1 EUFSP towards Ethiopia before the Tigray crisis

Traditionally, the EU's policy in the Horn focused on development, but with the adoption of its first regional strategy in 2011, the Union shifted towards security matters – especially in Somalia and Sudan – with a focus on fighting piracy and terrorism, as well as management of irregular migration. After the piracy threat was

mostly kept at bay, the EU concentrated on terrorism and stability focusing on Sudan and especially Ethiopia.

The perceived need to keep strong security ties with the Horn's largest country by far has generated a certain reluctance by EU countries to single out Addis Ababa for alleged violations of human rights and international law, and to scrutinise the reach and implementation of domestic reforms. When in 2006 Ethiopia intervened in support of Somalia's weak government against the Islamic Courts Union (ICU), a broad-based extremist group that had taken control of Mogadishu, the EU backed the operation and even provided logistical support to Ethiopia's seeming invasion. According to Addis Ababa, the ICU had links with terrorist groups and irredentist motives that would threaten its own sovereignty. The conflict escalated dramatically and all parties – the Somali Transitional Federal Government, the Ethiopian military and insurgent forces – committed widespread and serious violations of the laws of war. Human rights organisations such as Human Rights Watch accused the United States, the EU and its member states of failing to publicly condemn violations of international humanitarian and human rights law by all parties.

When Abiy became prime minister in 2018 on a promise to ease restrictions on civil and political freedoms and tensions with the neighbours, the EU's leniency toward Ethiopia's government further consolidated. This approach was shared by the United States and combined with great reluctance among Western diplomats to undertake a comprehensive analysis of the effectiveness of Abiy's announced reforms in addressing long-simmering inter-ethnic tensions.

The Europeans could be excused for their early enthusiasm for Abiy. Shortly after being appointed prime minister in 2018, Abiy announced he would release thousands of political prisoners, lift restrictions on independent media, back a woman to become president, create a gender parity cabinet and establish a ministry of peace, all measures that won him the applause from the international community. The positive attitude toward Abiy was further strengthened when he promoted an Ethiopia-Eritrea peace deal in July 2018, which ended a two decades-long on-and-off war over border issues, which heralded Abiy not only as a reformist, but as a regional unifier and a peacemaker. In 2019, Abiy earned the Nobel Peace Prize and was hailed in most of the European capitals and international conferences.

In 2019, the newly appointed Commission led by Ursula von der Leyen identified Abiy as the primary interlocutor to relaunch European engagement with Africa. Von der Leyen chose Addis Ababa for her first visit outside of Europe in December 2019. The main purpose of the visit was to revamp the partnership between the EU and the African Union (AU), which has its headquarter in Addis, but von der Leyen used the occasion to congratulate Ethiopia's prime minister for winning the Nobel Peace Prize and present him as a sort of African, or even global, saviour.

"You've shown to the continent and to the world that any conflict can be brought to an end", she said referring to the Ethiopia-Eritrea peace deal. Together with the European Commissioner for International Partnerships Jutta Urpilainen, von der Leyen announced a new package of EU support to Ethiopia to help the country's political transition. In early 2020, European Council President Charles Michel visited Addis Ababa for the EU-AU Summit, addressing the following words to Abiy: "It is an honour and privilege for me to take the floor as the voice of Europe before you, in Ethiopia, the land of origins and the cradle of the last Nobel Peace Prize." In October 2020, a month before the beginning of the Tigray war, the EU High Representative (HR) for foreign and security policy, Josep Borrell, visited Addis Ababa to keep up the momentum behind a strengthened EU-AU partnership, while 7.5 tons of coronavirus testing kits donated by Germany as part of Team Europe efforts to help partners to deal with the pandemic were delivered to the Ethiopians.

While the Europeans were still bent on investing in the relationship with the Abiy-led government, alarming signs of potential conflict in several Ethiopian regions were becoming more and more visible. In 2019 nearly three million people had fled their homes due to ethnic clashes. The assassination of prominent individuals – such as the army's chief of staff and the leader of the Amhara region aggravated ethnic tensions. Violence that followed the killing of the musician Hachalu Hundessa, who belonged to the country's largest region, Oromia, claimed more than 150 lives. Despite Abiy being from Oromia himself, he was accused by Oromo activists of repressing dissent. In November 2019 Abiy disbanded the historical ruling coalition of regional political parties, which were then gathered into a single organisation, the Prosperity Party. Tigray's TPLF, traditionally the main political player in that coalition, became more agitated about its reduction of power, not least because in parallel Abiy was purging many TPLF appointees from federal institutions. In March 2020, frictions between the

government and TPLF increased after the electoral board said it could not run national polls set for August because of the Covid-19 pandemic. In defiance of the federal government, the TPLF held regional elections for its state council in September. The election was dismissed as illegal by the government, to which the TPLF replied that Abiy's administration had no authority as its term should have expired. In response, Abiy diverted funds for social welfare programmes from Tigray's executive, infuriating TPLF leaders. In parallel, tensions around the control of federal military units stationed in Tigray mounted, and in early November Abiy sent troops into Tigray. The government accused the TPLF of attacking federal troops based in the region, while the TPLF accused Abiy of punishing the region for the September vote. Adding to the tensions in Tigray was the sorry state of the Ethiopia-Eritrea peace deal, with trade routes between the two countries still blocked due to simmering tensions between Asmara and the TPLF itself. Violence in Tigray escalated rapidly, with hundreds of soldiers and an untold number of civilians killed. Within a month, the United Nations estimated that some two million out of a population of six were in need of assistance in and around Tigray and one million had been displaced by the fighting. Three issues soon came to shape the war: the ethnicisation of the conflict; Abiy's desire to centralise power at the expense of his early reformist agenda; the internationalisation of the conflict with the almost immediate involvement of Eritrean troops alongside the federal government.

2.2 EUFSP towards Ethiopia after the outbreak of the Tigray war

In order to mitigate Ethiopia's fragmentation and potential spill-over of instability into neighbouring states, the EU has called for unhindered humanitarian access to the war-affected region, in particular Tigray, suspended financial support for the Ethiopian government, and imposed sanctions on Eritrea. Initially, the EU prioritised the protection of civilians and humanitarian access to the Tigray region. In late November 2020, the EU Crisis Management Commissioner Janez Lenarčič flew to Ethiopia, hoping to convince the country's peace minister, Muferiat Kamil, to end the weeks-old blockade for international aid to Tigray. The EU also immediately gave support the Sudanese government, allocating four million euro to accommodate the

most urgent humanitarian needs of the over 40,000 Ethiopians who had fled into Sudan. Meanwhile, the EU tried to use its financial weight as leverage to de-escalate the conflict. In December 2020, the Commission suspended its nearly 90 million euro in development aid to Ethiopia from its 2021–27 budget. The EU had provided Ethiopia with 815 million euro in aid during the 2014–2020 budgetary period, on the top of more than 400 million euro from the EU Trust Fund for Africa, so the suspension of the aid for the next 7-year cycle was anything but irrelevant.

The EU tied the end of the suspension to three main conditions: i) a ceasefire; ii) humanitarian access not only to Tigray but also to Afar and Amhara, regions where most of the displaced population could not receive aid; iii) accountability for the crimes occurred during the conflict. The Ethiopian government responded with a commitment to ease restrictions on humanitarian aid agencies' access and bring all perpetrators to justice and to accept international technical assistance to undertake the investigations, but took few steps to implement such commitments.

The Tigray war became a growing focus of the Africa Working Party (COAFR), the EU Council's preparatory body responsible for the management of EU external policy towards sub-Saharan Africa. Through these preparatory meetings, member states agreed on a set of broad and uncontroversial conclusions, adopted by the Council in March 2021, which expressed concerns and urged all parties to immediately end violence, respect international human rights law, international humanitarian law and international refugee law. While the document called on the Ethiopian government to guarantee access to humanitarian aid in the Tigray region, it also emphasised the EU's partnership with Ethiopia and welcomed the initial commitment by the Ethiopian government to address its main concerns. In June 2021 the Council condemned the atrocities, sexual and ethnic violence and other human rights violations taking place in Tigray. It also called for an immediate cessation of hostilities, unhindered humanitarian access to all areas and the immediate withdrawal of Eritrean forces fighting alongside those of the government.

2.2 Μετάφρασμα

Αιθιοπία και ο πόλεμος στο Τιγκράι: Περιορισμοί και προκλήσεις της πολιτικής της ΕΕ σε μια κατακερματισμένη και αμφισβητούμενη περιοχή

Περίληψη

Το Κέρας της Αφρικής βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσον αφορά την αφρικανική ήπειρο. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της, θεωρούσαν ανέκαθεν την Αιθιοπία ως έναν στρατηγικό εταίρο για τη διατήρηση της περιφερειακής σταθερότητας, χάρη στο πληθυσμό της, το οικονομικό της μέγεθος και τη στρατιωτική της δύναμη. Εξαιτίας αυτής της αντίληψης, η Ευρώπη εθελotuφλεί σε οτιδήποτε αφορά τις εσωτερικές δυναμικές της χώρας. Για την ακρίβεια, η συνταγματική, ιδεολογική και εθνοτική σύσταση της Αιθιοπίας δημιουργούν ένα πρόσφορο έδαφος για κατακερματισμό και κλιμάκωση της βίας, όπως επιβεβαιώνεται και από τον σκληρό πόλεμο ανάμεσα στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση και τους αντάρτες του Τιγκράι (2020-2022). Δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο πόλεμο, η παρούσα έκθεση αναλύει τα μέτρα που έχει λάβει η ΕΕ για να μειώσει τον κατακερματισμό εντός και πλησίον της Αιθιοπίας, καθώς και τον ανταγωνισμό μεταξύ εξωτερικών φορέων και των διασπάσεων εντός της ίδιας της Ένωσης.

Εισαγωγή

Το Κέρας της Αφρικής βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής ατζέντας της ΕΕ για την Αφρική. Αποτελεί μια περιοχή στρατηγικής σημασίας, όσον αφορά το εμπόριο, τη μετανάστευση και την ασφάλεια, εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης ανάμεσα στην Ερυθρά Θάλασσα και το Σαχέλ. Για την ΕΕ και τα κράτη μέλη της, η Αιθιοπία αποτελούσε ανέκαθεν έναν στρατηγικό εταίρο για τη διατήρηση της περιφερειακής σταθερότητας, χάρη στην ηγεμονία της στη περιοχή, το δημογραφικό και οικονομικό της μέγεθος αλλά και τη στρατιωτική της δύναμη. Ωστόσο, εξαιτίας αυτής της αντίληψης, η Ευρώπη εθελοτυφλεί σε οτιδήποτε αφορά τις εσωτερικές δυναμικές της χώρας, υποτιμώντας έτσι τις πιθανές δευτερογενείς επιπτώσεις της αστάθειας που απορρέουν από τα πολιτικά, κοινωνικά και εθνικά ρήγματα της Αιθιοπίας. Αυτή η αναντιστοιχία στη στάση της, έγινε ιδιαίτερα εμφανής κατά τη διάρκεια της κρίσης στο Τιγκράι, τη βόρεια περιφέρεια της Αιθιοπίας, η οποία έχει αναμειχθεί σε ένοπλη εξέγερση κατά της ομοσπονδιακής κυβέρνησης στην Αντίς Αμπέμπα τα τελευταία δύο χρόνια.

Δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο πόλεμο, η παρούσα έκθεση αναλύει τα μέτρα που έχει λάβει η ΕΕ για να μειώσει τον κατακερματισμό εντός και πλησίον της Αιθιοπίας, ενώ εξετάζει επίσης τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ έχει, ή όχι, μετριάσει τις ανταγωνιστικές δράσεις άλλων εξωτερικών φορέων και τις διασπάσεις στο εσωτερικό της ίδιας της Ένωσης.

1. Το πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ

Στην παρούσα έκθεση χρησιμοποιούμε τις έννοιες του περιφερειακού διαχωρισμού, του πολυπολικού ανταγωνισμού και της ενδοενωσιακής αντιπαράθεσης και τις εξετάζουμε ως περιορισμούς στις πολιτικές των θεσμικών οργάνων και των κρατών μελών της ΕΕ, υπό το ευρύ πλαίσιο της Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής

Ασφάλειας της ΕΕ (EU Foreign and Security Policy-EUFSP). Ο περιφερειακός διαχωρισμός αναφέρεται σε γεωγραφικές περιοχές όπου τα κράτη έχουν μειωμένη ικανότητα να θέτουν και να εφαρμόζουν κανόνες (υποεθνικός και κρατικός διαχωρισμός) και δεν είναι πλέον σε θέση να δημιουργήσουν συνεργατικά πρότυπα κοινής διακυβέρνησης με τις γειτονικές τους χώρες (πλήρης περιφερειακός διαχωρισμός). Ο πολυπολικός ανταγωνισμός, αφορά την αλληλεπίδραση πολλαπλών δυνάμεων, που ενστερνίζονται αντίθετες απόψεις για τη παγκόσμια και περιφερειακή τάξη πραγμάτων. Η έννοια της αντιπαράθεσης εντός της ΕΕ, αναφέρεται σε ενέργειες των κρατών μελών της ΕΕ που υποκινούνται από εγχώρια κίνητρα, οι οποίες ενδέχεται να περιορίσουν την ικανότητα της Ένωσης να αναπτύξει πιο αποτελεσματική εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας.

1.1 Το Κέρας της Αφρικής: Μια κατακερματισμένη περιοχή πληττόμενη από πολυπολικές αντιπαλότητες

Το Κέρας, στο οποίο βρίσκονται η Αιθιοπία, η Σομαλία (συμπεριλαμβανομένου και της de facto ανεξάρτητης Σομαλιλάνδης), η Ερυθραία, το Τζιμπουτί, το Σουδάν και το Νότιο Σουδάν, αποτελεί μία από τις πιο επιρρεπείς σε συγκρούσεις περιοχές του κόσμου. Από άποψη ασφάλειας, στην περιοχή αυτή υπάρχει σωρεία βίας, διακρατικών και εμφύλιων συγκρούσεων, διεθνών στρατιωτικών επεμβάσεων, καθώς παρούσα είναι και η θαλάσσια πειρατεία, ο τζιχαντισμός και οι μη βίαιες λαϊκές εξεγέρσεις. Οι συγκρούσεις λόγω εθνικής, εθνοτικής και θρησκευτικής ταυτότητας, σε συνδυασμό με την έντονη δυσπιστία προς και μεταξύ των κυβερνήσεων, είναι μερικές από τις κύριες αιτίες του περιφερειακού διαχωρισμού. Οι συνθήκες αυτές, τροφοδοτούν τον εγχώριο διχασμό και αναγκάζουν τις χώρες να επικεντρώνονται κυρίως στο εσωτερικό τους, αφήνοντας ελάχιστο περιθώριο για την ενίσχυση της περιφερειακής συνοχής. Για την ακρίβεια, οι χώρες αυτές συχνά εκμεταλλεύονται τη δυναμική της ιδιαίτερης ταυτότητας των διαφόρων εθνοτικών ομάδων, για να αποκτήσουν πλεονέκτημα έναντι των γειτονικών τους χωρών ή με στόχο την αποσταθεροποίηση τους.

Η αλληλεξάρτηση, η γεωγραφική εγγύτητα και η κοινή ιστορία μεταξύ αυτών των χωρών, δεν έχουν αποτελέσει επαρκείς παράγοντες για τις διάφορες οντότητες,

κρατικές και μη, έτσι ώστε να μπορέσουν να διαμορφώσουν μια κοινή περιφερειακή ταυτότητα με πολιτική και οικονομική σημασία, καθιστώντας έτσι το «Κέρας της Αφρικής» μια απλή γεωγραφική έκφραση. Ως αποτέλεσμα, περιφερειακοί οργανισμοί, όπως η Διακυβερνητική Αρχή για την Ανάπτυξη (IGAD), είναι σε μεγάλο βαθμό δυσλειτουργικοί και ανίκανοι να αντιμετωπίσουν τις συγκρούσεις και τις κρίσεις που πλήττουν το Κέρας. Η διαρκής αδυναμία των κρατών αυτών και η ολοένα αυξανόμενη ανάγκη τους για εξωτερικούς οικονομικούς πόρους, σε συνδυασμό με τη στρατηγική γεωγραφική τους θέση, σημαίνει ότι η περιοχή αυτή έχει υποστεί σημαντική εξωτερική εμπλοκή. Από τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Σοβιετική Ένωση κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, μέχρι τις αναπτυξιακές φιλοδοξίες της Κίνας κατά τη δεκαετία του 1990, καθώς και την πιο πρόσφατη ανάμειξη της Τουρκίας και των αραβικών κρατών του Κόλπου, λόγω της ανησυχίας τους ότι η αστάθεια στην περιοχή του Κέρατος θα μπορούσε να επεκταθεί και στον Περσικό Κόλπο, η αφρικανική αυτή περιοχή βρίσκεται στο επίκεντρο του ανταγωνισμού των πρωταγωνιστών στη παγκόσμια και περιφερειακή τάξη πραγμάτων.

1.2 Διαχωρισμός και ανταγωνισμός εντός και περί της Αιθιοπίας

Με πληθυσμό περίπου 117 εκατομμύρια, και το ΑΕΠ της να είναι σχεδόν το τριπλάσιο από αυτό του Σουδάν και πολύ μεγαλύτερο από κάθε άλλης χώρας στο Κέρας, η Αιθιοπία είναι με διαφορά η μεγαλύτερη χώρα της περιοχής. Ταυτόχρονα όμως, ταλανίζεται και από συγκρούσεις που τροφοδοτούνται από διαφορές ταυτότητας, τόσο στο εσωτερικό της, όσο και με τις γειτονικές της χώρες. Το μέγεθός της, σε συνδυασμό με τις ρήξεις που δημιουργούνται εξαιτίας των διαφορών ταυτοτήτων, καθιστούν την Αιθιοπία ως ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα για την ανάλυση του φαινομένου του διαχωρισμού στο Κέρας, και πώς η κατάσταση αυτή επηρεάζει την αλληλεπίδραση με μεγαλύτερους γεωπολιτικούς αντιπάλους.

1.2.1 Εθνικός και περιφερειακός διαχωρισμός

Οι κύριοι πολιτικοί δρώντες της Αιθιοπίας είναι διαιρεμένοι κατά μήκος εθνοτικών γραμμών. Η εθνοτικο-ομοσπονδιακή φύση του πολιτικού τοπίου της χώρας που κατοχυρώνεται στο Σύνταγμά της, αποτυπώνει την ύπαρξη πολλαπλών κέντρων εξουσίας που υπονομεύουν, όχι μόνο το νόμιμο μονοπώλιο άσκησης βίας, αλλά και την ικανότητα του ομοσπονδιακού κράτους να θέτει και να εφαρμόζει κανόνες και νόρμες. Ο εμφύλιος πόλεμος του 2020-22 μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και της ένοπλης πολιτοφυλακής της περιοχής του Τιγκράι, ονόματι Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο του Τιγκράι (TPLF), αποτελεί ένα τρανταχτό τεκμήριο αυτή της κατάστασης. Η σύγκρουση αυτή είχε ως αποτέλεσμα μια διαδικασία προσέγγισης μεταξύ των διάφορων πολιτικών δρώντων της Αιθιοπίας που αντιτάσσονται στο TPLF, το οποίο ήταν η κυρίαρχη πολιτική δύναμη της χώρας μέχρι και το 2018. Το κυβερνών κόμμα, το Κόμμα Ευημερίας (Prosperity Party), του οποίου ηγείται ο πρωθυπουργός Abiy Ahmed, είναι αποτέλεσμα συγχώνευσης τριών διαφορετικών πολιτικών δυνάμεων που αποτελούσαν κόμματα-μέλη του Λαϊκού Επαναστατικού Δημοκρατικού Μετώπου της Αιθιοπίας (EPRDF). Το μέτωπο αυτό αποτελούνταν από το Δημοκρατικό Κόμμα των Αμχάρα (ADP), το Δημοκρατικό Κόμμα των Ορόμο (ODP) και το Δημοκρατικό Κίνημα του Λαού της Νότιας Αιθιοπίας (SEPDM).

Σε αυτά τα τρία ιδρυτικά μέλη προστέθηκαν άλλα πέντε προσκείμενα κόμματα του EPRDF. Αυτό που ενώνει αυτά τα πολιτικά κόμματα και τις ελίτ τους, είναι το γεγονός ότι βλέπουν το κράτος της Αιθιοπίας και το πολιτικό του τοπίο υπό το πρίσμα του εθνοτικού εθνικισμού. Ενώ αισθάνονται εξίσου απειλούμενα από την πιθανή επάνοδο του TPLF στην εξουσία ή από την μεγαλύτερη του αυτονομία στο Τιγκράι ή ακόμη και από την απόσχισή του, η συμμαχία τους είναι περισσότερο τακτική παρά ιδεολογική. Συνεπώς, πίσω από τη δημιουργία του Κόμματος Ευημερίας, δεν κρύβεται η επιθυμία ενίσχυσης μιας κοινής εθνικής ταυτότητας (αν και κάποιοι μπορεί να την υποστηρίζουν), αλλά η διατήρηση ενός συστήματος διανομής εξουσίας και πόρων που βασίζεται σε εθνοτικά κριτήρια.

Μια από τις κύριες αιτίες για τον εθνοτικό διαχωρισμό στην Αιθιοπία, είναι η εσωτερική διαμάχη εξουσίας μεταξύ των διαφόρων ελίτ που εκπροσωπούν τις τρεις εθνοτικές ομάδες με τη μεγαλύτερη επιρροή, τους Αμχάρα, τους Ορόμο και τους Τιγκραγιανούς. Η διαμάχη αυτή πυροδοτείται από τον ανταγωνισμό για τους διάφορους πόρους που διαθέτει η χώρα- ή κοινώς από την απληστία- αλλά και από ιστορικές αδικίες. Η σύγκρουση αυτή έχει τις ρίζες της στη κατανομή της εξουσίας

που πηγάζει από την κατάκτηση και την προσάρτηση εδαφών μεταξύ των διάφορων εθνοτικών ομάδων της χώρας ανά την ιστορία. Οι αιτιολογημένες ιστορικές αδικίες εργαλειοποιούνται στη συνέχεια από τις ελίτ, για να αντλήσουν υποστήριξη για τη διατήρηση της εξουσίας τους μέσω μιας ρητορικής που εξυμνεί τον εθνοτικό εθνικισμό, απειλώντας έτσι τα υφιστάμενα κέντρα εξουσίας, πράγμα που ευνοεί τη δημιουργία πολιτικών αφηγήσεων που προκαλούν βίαιη αντιπαράθεση.

Μεταξύ του 1991 και του 2018, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση υπό την ηγεσία του TPLF, κατάφερε να διατηρήσει ένα σχετικά σταθερό θεσμικό πλαίσιο, παραχωρώντας ειδικά προνόμια σε πολλούς από τους διάφορους πολιτικούς δρώντες. Η διακυβέρνηση του TPLF βασίστηκε σε σχέσεις πελατείας μεταξύ ομοσπονδιακής κυβέρνησης και τοπικών κυβερνήσεων και στη δημιουργία υποδεέστερων κέντρων εξουσίας, που προσέφεραν ένα είδος αυταρχικής σταθερότητας. Η εν λόγω οργάνωση καθοριζόταν για άλλη μια φορά από εθνοτικά κριτήρια και, ως εκ τούτου, δεν ήταν τελικά βιώσιμη, καθώς δημιουργούσε ρήξεις ανάμεσα στους διάφορους πολιτικούς δρώντες εις βάρος της εθνικής συνοχής. Ενίοτε τα τοπικά κέντρα εξουσίας εφάρμοζαν κατασταλτικές πρακτικές απέναντι σε εκείνους που υποτίθεται ότι εκπροσωπούσαν. Στην ουσία η σταθερότητα διατηρήθηκε μέσω της εθνοτικά καθορισμένης πατρωνίας και της καταστολής.

Μια άλλη σημαντική συνιστώσα του προβλήματος ταυτότητας του λαού της Αιθιοπίας που οδηγεί σε διαχωρισμό, είναι η (εθνο)ιδεολογική αντιπαράθεση μεταξύ του εθνοτικού εθνικισμού και της παναιθιοπικής ταυτότητας. Η πρώτη αντίληψη αποσκοπεί στη διατήρηση του status quo που διαμορφώνεται από τις πολιτικές ταυτότητας, ενώ η δεύτερη χαρακτηρίζεται από αυτοαποκαλούμενους προοδευτικούς που εργάζονται για την εξάλειψη ανισοτήτων, ενώ ταυτόχρονα υιοθετούν και μια αναθεωρητική προσέγγιση στην αιθιοπική αντίληψη της κρατικής υπόστασης.

Η φύση του ίδιου του Συντάγματος της Αιθιοπίας θέτει στο επίκεντρό του τη δομική διάσταση του διαχωρισμού που προκαλείται από τη διαφορά εθνοτικής ταυτότητας. Το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Λαϊκής Δημοκρατίας της Αιθιοπίας παραχωρεί τέτοια αυτονομία(βάσει εθνοτικής ταυτότητας) στις διάφορες περιφέρειες της χώρας, ώστε να μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δεν υφίσταται η κυριαρχία της Αιθιοπίας στο σύνολό της χώρας, κάτι που κάποιες εθνοτικές ομάδες, όπως οι Τιγκραγιανοί, έχουν προσπαθήσει να χρησιμοποιήσουν ως επιχείρημα για απόσχιση. Μέσω του

Συντάγματος έχει εδραιωθεί ένα πλαίσιο που ενισχύει και μάλιστα ενθαρρύνει τις πολιτικές σχέσεις με βάση τις εθνοτικές καταβολές. Αναγνωρίζει ρητά τα κυρίαρχα δικαιώματα που διαθέτουν τα «Έθνη, Εθνικότητες και Λαοί της Αιθιοπίας», δημιουργώντας έτσι τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε κάθε περιφέρεια της ομοσπονδίας να μπορεί να αμφισβητήσει την κεντρική κυβέρνηση. Οι διάφορες περιφέρειες έχουν επίσης το δικαίωμα να διαθέτουν δικό τους στρατό. Η εν λόγω διάταξη είχε ορισμένα θετικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, επέτρεψε στις περιφερειακές δυνάμεις στην περιφέρεια Σομαλία της Αιθιοπίας να αποκρούσουν τις επιθέσεις της ένοπλης εξτρεμιστικής ισλαμιστικής ομάδας, Al-Shabaab, που ελέγχει μεγάλο μέρος της Σομαλίας, χωρίς ιδιαίτερη παρέμβαση από τις ομοσπονδιακές αμυντικές δυνάμεις. Ωστόσο, το γεγονός αυτό αποτελεί μια μεμονωμένη περίπτωση. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η εθνοτικο-ομοσπονδιακή φύση του Συντάγματος παρείχε μια νομική βάση για την αμφισβήτηση της εξουσίας του ομοσπονδιακού κράτους, ακόμη και με τη χρήση ένοπλης βίας. Ένας ειδικός επί του θέματος, σε μια συνέντευξη για την παρούσα έκθεση, έφτασε στο σημείο να πει ότι το Σύνταγμα είναι ο πρωταρχικός μηχανισμός που χρησιμοποιείται από τις ελίτ της χώρας για την επιδίωξη προγραμμάτων δράσης που υπονομεύουν την κρατική εξουσία.

Ο συνδυασμός των προαναφερθέντων στοιχείων έχει οδηγήσει σε μια σειρά κρίσεων εντός της Αιθιοπίας, με πιο γνωστή τη περίπτωση του Μπενισανγκούλ-Γκουμούζ, μια περιφέρεια στα βορειοδυτικά της χώρας, η οποία τα τελευταία τέσσερα χρόνια βιώνει βίαιες συγκρούσεις, που κατά κύριο λόγο οφείλονται στην εθνοτική περιθωριοποίηση, στον επεκτατισμό των μη αυτόχθονων κοινοτήτων (κυρίως των Αμχάρα και των Ορόμο) και σε ζητήματα υπανάπτυξης. Παρόλα αυτά, η μεγαλύτερη και πιο βίαιη σύγκρουση είναι αυτή που λαμβάνει χώρα στο Τιγκράι, η οποία οδήγησε ακόμη και σε ανοιχτή σύγκρουση τον Νοέμβριο του 2020. Με λίγα λόγια, η κρίση στο Τιγκράι τροφοδοτήθηκε από: τον ανταγωνισμό και την κλοπή πόρων και την παρανόηση σχετικά με το ρόλο των μη αυτοχθόνων εθνοτικών ομάδων της περιφέρειας στη στέρηση αυτών, τη δυσαρέσκεια σχετικά με τις μεταναστευτικές τάσεις, την εδαφική αναδιοργάνωση που χώρισε μια εθνοτική ομάδα σε διαφορετικές διοικητικές περιφέρειες και συγχώνευσε δύο διαφορετικές εθνοτικές ομάδες στην ίδια, τον πολιτικό αποκλεισμό, την ευρέα διάδοση πυροβόλων όπλων, καθώς και την καταστροφική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης όσον αφορά τη διαμόρφωση απόψεων.

1.2.2 Πολυπολικός Ανταγωνισμός

Το Κέρας της Αφρικής ήταν ανέκαθεν μια περιοχή στην οποία δραστηριοποιούνταν πολλοί περιφερειακοί και παγκόσμιοι φορείς, λόγω της γεωγραφικής του εγγύτητας με την Ερυθρά Θάλασσα, μια στρατηγική περιοχή για το εμπόριο μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Σε μια περιοχή όπου οι θανατηφόρες και μακροχρόνιες συγκρούσεις διαταράσσουν συστηματικά την ειρήνη, η Αιθιοπία θεωρείται από πολλούς, όχι μόνο ως το στοιχείο-κλειδί για την επίτευξη σταθερότητας στη περιοχή, αλλά και ως ένας ισχυρός σύμμαχος για την επιδίωξη εθνικών στόχων. Για παράδειγμα, με την εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών στο Κέρας μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, η Αιθιοπία έγινε ένας από τους σημαντικότερους εταίρους των ΗΠΑ στις αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις κατά της al-Shabaab. Ταυτόχρονα, η Αιθιοπία αντιπροσωπεύει μια από τις πιο επιτυχημένες περιπτώσεις αυξανόμενης εμπλοκής της Κίνας, αφού η οικονομία της αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς εδώ και δεκαπέντε χρόνια. Οι χώρες του Αραβικού Κόλπου και η Τουρκία έχουν εντείνει τη δραστηριοποίησή τους στην ευρύτερη περιοχή και συνεπώς και στην Αιθιοπία. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα θεωρούν την Αιθιοπία μια χώρα μεγάλης στρατηγικής σημασίας, στην οποία έχουν προσφέρει βοήθεια, επενδύσεις και στρατιωτικές προμήθειες, και ήδη από την εκλογή του Abiy το 2018, ο οποίος υποσχέθηκε ιδιωτικοποιήσεις και αναπτυξιακές μεταρρυθμίσεις, οι σχέσεις Αιθιοπίας-Εμιράτων γνώρισαν μια ώθηση. Η Αιθιοπία έχει επίσης μετατραπεί στον κυριότερο εισαγωγέα οπλικών συστημάτων από τη Τουρκία, τα οποία η Άγκυρα παρέχει όχι μόνο για εμπορικούς λόγους, αλλά επειδή φοβάται ότι η αστάθεια στην Αντίς Αμπέμπα θα μπορούσε να μεταφερθεί στη Σομαλία, όπου έχει μόνιμη στρατιωτική παρουσία. Τα τελευταία χρόνια, το Ιράν έχει επίσης αυξήσει την παρουσία του στην Αιθιοπία, με σκοπό την αντιστάθμιση της επιρροής των Αράβων αντιπάλων του και των Ηνωμένων Πολιτειών. Τέλος, η Αιθιοπία βρίσκεται στο επίκεντρο της ρωσικής πολιτικής για την αφρικανική ήπειρο, με στόχο τον περιορισμό της δυτικής επιρροής. Αυτό είναι το πολύπλοκο διεθνές πλαίσιο στο οποίο εκτυλίσσεται η Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ (EUFSP) .

2. Η Εξωτερική Πολιτική και η Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ προς την Αιθιοπία

2.1 Πριν τη κρίση στο Τιγκράι

Διαχρονικά, η πολιτική της ΕΕ για το Κέρας της Αφρικής επικεντρωνόταν κυρίως στην ανάπτυξη του, αλλά με την υιοθέτηση της πρώτης περιφερειακής στρατηγικής της το 2011, η Ένωση στράφηκε σε θέματα ασφάλειας, ιδίως στη Σομαλία και το Σουδάν, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη καταπολέμηση της πειρατείας και της τρομοκρατίας, καθώς και στη διαχείριση της παράτυπης μετανάστευσης. Αφού η απειλή της πειρατείας ήταν επί το πλείστον σε ύφεση, η ΕΕ επικεντρώθηκε στην τρομοκρατία και στην επίτευξη σταθερότητας, με επίκεντρο το Σουδάν και κυρίως την Αιθιοπία.

Η αντιληπτή ανάγκη να διατηρηθεί μια δυνατή σχέση ασφάλειας με τη μακράν μεγαλύτερη χώρα του Κέρατος έχει δημιουργήσει μια ορισμένη απροθυμία στις χώρες της ΕΕ, να κατηγορήσουν την Αντίς Αμπέμπα για πιθανές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς δικαίου και να εξετάσουν το κατά πόσο εφαρμόζονται και υλοποιούνται οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις. Όταν το 2006 η Αιθιοπία παρενέβη προς υποστήριξη της αδύναμης κυβέρνησης της Σομαλίας κατά της Ένωσης Ισλαμικών Δικαστηρίων (Islamic Courts Union, ICU), εξτρεμιστική ομάδα που είχε αναλάβει τον έλεγχο του Μογκαντίσου, η ΕΕ υποστήριξε την επιχείρηση και παρείχε ακόμη και υλικοτεχνική υποστήριξη στη φαινομενική εισβολή της Αιθιοπίας. Σύμφωνα με την Αντίς Αμπέμπα, η κυριαρχία της απειλούταν από τους δεσμούς της ICU με τρομοκρατικές ομάδες και από τα αλυτρωτικά της κίνητρα. Η σύγκρουση κλιμακώθηκε ραγδαία, ενώ ταυτόχρονα όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, δηλ. η μεταβατική ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Σομαλίας, ο αιθιοπικός στρατός και οι δυνάμεις των ανταρτών, διέπραξαν εκτεταμένα και σοβαρά εγκλήματα πολέμου. Διάφοροι οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κατηγόρησαν τις Ηνωμένες Πολιτείες, την ΕΕ και τα κράτη μέλη της, ότι απέτυχαν να καταδικάσουν δημόσια τις παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διέπραξαν τα εμπλεκόμενα μέρη.

Με την εκλογή του Abiy το 2018, η επιείκεια της ΕΕ απέναντι στην κυβέρνηση της Αιθιοπίας εδραιώθηκε περαιτέρω, καθώς ο πρωθυπουργός υποσχέθηκε να αμβλύνει τους περιορισμούς στις πολιτικές και αστικές ελευθερίες και τις εντάσεις με γειτονικές χώρες. Παρόμοια προσέγγιση υιοθέτησαν και οι Ηνωμένες Πολιτείες, σε συνδυασμό με τη μεγάλη απροθυμία των δυτικών διπλωματών να προβούν σε μια ολοκληρωμένη ανάλυση της αποτελεσματικότητας των μεταρρυθμίσεων που ανακοίνωσε ο Abiy, όσον αφορά την αντιμετώπιση των μακροχρόνιων ενδοεθνικών εντάσεων.

Η ευρωπαϊκή κοινότητα θα μπορούσε να δικαιολογηθεί για τον πρώιμο ενθουσιασμό της για την εκλογή του Abiy. Λίγο αφότου διορίστηκε πρωθυπουργός το 2018, ο Abiy ανακοίνωσε ότι θα απελευθερώσει χιλιάδες πολιτικούς κρατούμενους, θα άρει τους περιορισμούς στα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης, θα υποστηρίξει την εκλογή μιας γυναίκας στην προεδρία της χώρας, ενώ ταυτόχρονα θα υποστήριζε τη δημιουργία ενός υπουργικού συμβουλίου που θα χαρακτηριζόταν από ισοτιμία μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ίδρυση ενός Υπουργείου Ειρήνης. Όλες αυτές οι υποσχέσεις του, κέρδισαν την εμπιστοσύνη της διεθνής κοινότητας. Η εμπιστοσύνη αυτή αυξήθηκε ακόμα περισσότερο όταν ο Abiy υπέγραψε ειρηνευτική συμφωνία με την Ερυθραία τον Ιούλιο του 2018, θέτοντας τέλος σε έναν πόλεμο συνοριακών ζητημάτων δυο ολόκληρων δεκαετιών. Το γεγονός αυτό, προανήγγειλε τον Abiy, όχι μόνο ως μεταρρυθμιστή, αλλά και ως περιφερειακό ενοποιητή και ειρηνοποιό. Το 2019, ο Abiy κέρδισε το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης και επικροτήθηκε στις περισσότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και σε διεθνή συνέδρια.

Το 2019, η νεοεκλεγμένη Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με επικεφαλής την Ursula von der Leyen, αναγνώρισε τον Abiy ως τον κύριο συνομιλητή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επανέναρξη της συνεργασίας της με την Αφρική. Η Von der Leyen επέλεξε την Αντίς Αμπέμπα για την πρώτη της επίσκεψη εκτός Ευρώπης τον Δεκέμβριο του 2019. Ο κύριος σκοπός της επίσκεψης ήταν η ανανέωση της εταιρικής σχέσης μεταξύ της ΕΕ και της Αφρικανικής Ένωσης (ΑΕ), η οποία εδρεύει στην Αντίς Αμπέμπα. Ταυτόχρονα, η Von der Leyen εκμεταλλεύτηκε αυτή την ευκαιρία για να συγχαρεί τον πρωθυπουργό της Αιθιοπίας για τη βράβευση του με το Νόμπελ Ειρήνης, αλλά και για να τον παρουσιάσει ως ένα είδος αφρικανικού ή και παγκόσμιου σωτήρα.

«Αποδείξατε στην ήπειρο και σε ολόκληρο τον κόσμο, ότι κάθε σύγκρουση μπορεί να λήξει», είπε αναφερόμενη στην ειρηνευτική συμφωνία Αιθιοπίας-Ερυθραίας. Σε συνεργασία με την Επίτροπο αρμόδια για τις Διεθνείς Εταιρικές Σχέσεις, Jutta Urpilainen, η Von der Leyen ανακοίνωσε μια νέα δέσμη μέτρων στήριξης της ΕΕ για τη πολιτική μετάβαση της Αιθιοπίας. Στις αρχές του 2020, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Charles Michel, επισκέφθηκε την Αντίς Αμπέμπα για τη Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-ΑΕ, απευθύνοντας στον Abiy τα ακόλουθα λόγια: «Είναι τιμή μου και προνόμιο να παίρνω το λόγο ως εκπρόσωπος της Ευρώπης ενώπιόν σας, στην Αιθιοπία, τη χώρα της απαρχής όλων, της χώρας που απέσπασε το τελευταίο Νόμπελ Ειρήνης.» Τον Οκτώβριο του 2020, ένα μήνα πριν από την έναρξη του πολέμου στο Τιγκράι, ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, Josep Borrell, επισκέφθηκε την Αντίς Αμπέμπα για να διατηρήσει τη δυναμική της ενισχυμένης εταιρικής σχέσης ΕΕ-ΑΕ, ενώ παράλληλα παραχωρήθηκαν στην Αιθιοπία 7,5 τόνοι τεστ κοροναϊού από τη Γερμανία, στο πλαίσιο των προσπαθειών της «Ομάδας Ευρώπη» να βοηθήσει τους εταίρους της ΕΕ να αντιμετωπίσουν την πανδημία.

Ενώ η ευρωπαϊκή κοινότητα εξακολουθούσε να ενδιαφέρεται να επενδύσει στη σχέση της με την κυβέρνηση του Abiy, το ενδεχόμενο συγκρούσεων σε διάφορες περιφέρειες της χώρας γινόταν ολοένα και πιο πιθανό. Το 2019 σχεδόν τρία εκατομμύρια άνθρωποι εγκαταλείψαν τις εστίες τους εξαιτίας εθνοτικών συγκρούσεων. Η δολοφονία επιφανών προσώπων, όπως ο αρχηγός του επιτελείου του στρατού και ο ηγέτης της περιφέρειας Αμχάρα, επιδείνωσε τις εθνοτικές εντάσεις. Η επακόλουθη βία μετά από τη δολοφονία του μουσικού Hachalu Hundessa, με καταγωγή από την Ορόμια, τη μεγαλύτερη περιφέρεια της χώρας, στοίχισε τη ζωή σε περισσότερους από 150 ανθρώπους. Παρά το γεγονός ότι ο ίδιος ο Abiy κατάγεται από την Ορόμια, κατηγορήθηκε από ακτιβιστές της περιφέρειας για την καταστολή των διαμαρτυριών. Τον Νοέμβριο του 2019, ο Abiy διέλυσε τον ιστορικό κυβερνητικό συνασπισμό των περιφερειακών πολιτικών κομμάτων, τα οποία στη συνέχεια συγκεντρώθηκαν σε ένα μοναδικό κόμμα, το Κόμμα Ευημερίας. Το TPLF της περιφέρειας του Τιγκράι, το οποίο αποτελούσε τον κύριο πολιτικό φορέα σε αυτόν τον συνασπισμό, αναστατώθηκε περισσότερο για τη μείωση της εξουσίας του, ειδικά αν λάβουμε υπόψη και το γεγονός ότι ο Abiy απομάκρυνε παράλληλα πολλά μέλη του TPLF από τα ομοσπονδιακά θεσμικά όργανα. Τον Μάρτιο του 2020, η

αντιπαράθεση μεταξύ της κυβέρνησης και του TPLF οξύνθηκε, αφού η εκλογική επιτροπή ανακοίνωσε ότι δεν θα διεξήγαγε τις εθνικές εκλογές που είχαν οριστεί για τον Αύγουστο, εξαιτίας της πανδημίας του Covid-19. Το TPLF, αψηφώντας την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, διεξήγαγε εκλογές για το περιφερειακό συμβούλιο τον Σεπτέμβριο. Οι εκλογές απορρίφθηκαν από την κυβέρνηση, στην οποία το TPLF απάντησε ότι η κυβέρνηση του Abiy δεν είχε καμία εξουσία, καθώς η θητεία της θα έπρεπε να έχει ήδη λήξει. Ο Abiy ανταποκρίθηκε στερώντας κονδύλια από την εκτελεστική εξουσία του Τιγκράι για προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας, εξοργίζοντας έτσι τους ηγέτες του TPLF. Παράλληλα, οι εντάσεις αναφορικά με τον έλεγχο των ομοσπονδιακών στρατιωτικών μονάδων που σταθμεύουν στο Τιγκράι αυξήθηκαν και στις αρχές Νοεμβρίου ο Abiy έστειλε τα πρώτα στρατεύματα στη περιοχή. Η κυβέρνηση κατηγόρησε το TPLF για επίθεση κατά των ομοσπονδιακών στρατευμάτων που εδρεύουν στην περιοχή, ενώ από τη μεριά του το TPLF κατηγόρησε τον Abiy ότι τιμωρούσε την περιφέρεια για τις εκλογές του Σεπτεμβρίου.

Στην αυξημένη ένταση στο Τιγκράι συνέβαλε και η θλιβερή κατάσταση της ειρηνευτικής συμφωνίας Αιθιοπίας-Ερυθραίας, με τους εμπορικούς δρόμους μεταξύ των δύο χωρών να παραμένουν αποκλεισμένοι λόγω της υποβόσκουσας έντασης μεταξύ της Ασμάρας και του ίδιου του TPLF. Η βία στο Τιγκράι κλιμακώθηκε ραγδαία, με εκατοντάδες στρατιώτες και ανυπολόγιστο αριθμό αμάχων να χάνουν τη ζωή τους. Τα Ηνωμένα Έθνη υπολόγισαν ότι μέσα σε ένα μήνα, περίπου δύο εκατομμύρια άτομα, από έναν πληθυσμό έξι εκατομμυρίων, είχαν ανάγκη βοήθειας στο Τιγκράι και στη γύρω περιοχή και ότι ακόμη ένα εκατομμύριο είχε εκτοπιστεί από τις μάχες. Σύντομα τρία ζητήματα διαμόρφωσαν τον πόλεμο: ο εθνοτισμός ο οποίος χαρακτήριζε τη σύγκρουση, η επιθυμία του Abiy να συγκεντρώσει την εξουσία σε βάρος της πρώιμης μεταρρυθμιστικής του ατζέντας, καθώς και η διεθνοποίηση της σύγκρουσης με τη σχεδόν άμεση εμπλοκή στρατευμάτων της Ερυθραίας στο πλευρό της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.

2.2 Μετά το ξέσπασμα της κρίσης στο Τιγκράι

Προκειμένου να μετριάσει τον διαχωρισμό της Αιθιοπίας και την πιθανή επέκταση της αστάθειας στα γειτονικά κράτη, η ΕΕ ζήτησε την απρόσκοπτη πρόσβαση

ανθρωπιστικής βοήθειας στην ευρύτερη περιοχή που πλήττεται από τον πόλεμο και ιδίως στο Τιγκράι, ενώ ταυτόχρονα ανέστειλε την οικονομική στήριξη προς την κυβέρνηση της Αιθιοπίας και επέβαλε κυρώσεις στην Ερυθραία. Αρχικά, η ΕΕ έθεσε ως προτεραιότητά της την προστασία των αμάχων και την ανθρωπιστική πρόσβαση στο Τιγκράι. Στα τέλη Νοεμβρίου του 2020, ο Επίτροπος της ΕΕ για τη Διαχείριση Κρίσεων, Janez Lenarčič, ταξίδεψε αεροπορικώς στην Αιθιοπία, ελπίζοντας να πείσει τον υπουργό Ειρήνης της χώρας, Muferiat Kamil, να τερματίσει τον εδώ και εβδομάδες αποκλεισμό της διεθνούς βοήθειας προς το Τιγκράι. Η ΕΕ υποστήριξε επίσης αμέσως την κυβέρνηση του Σουδάν, διαθέτοντας τέσσερα εκατομμύρια ευρώ για την επείγουσα κάλυψη των ανθρωπιστικών αναγκών περισσότερων από 40.000 Αιθίοπων που είχαν καταφύγει στο Σουδάν. Ταυτόχρονα, η ΕΕ προσπάθησε να χρησιμοποιήσει το οικονομικό της βάρος ως μέσο πίεσης για την αποκλιμάκωση της σύγκρουσης. Τον Δεκέμβριο του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέστειλε την αναπτυξιακή βοήθεια που παρείχε στην Αιθιοπία, η οποία ανερχόταν σε σχεδόν 90 εκατομμύρια ευρώ, από τον προϋπολογισμό της για την περίοδο 2021-27. Η ΕΕ είχε προσφέρει στην Αιθιοπία βοήθεια ύψους 815 εκατομμυρίων ευρώ κατά τη προγραμματική περίοδο 2014-2020 και επιπλέον 400 εκατομμύρια ευρώ από το Καταπιστευματικό Ταμείο Έκτακτης Ανάγκης της ΕΕ για την Αφρική, οπότε αυτή η αναστολή βοήθειας για την επόμενη 7ετία, κάθε άλλο παρά αμελητέα ήταν.

Η ΕΕ έθεσε τρεις κύριες προϋποθέσεις για τη διακοπή της αναστολής : i) κατάπαυση πυρός, ii) πρόσβαση ανθρωπιστικής βοήθειας όχι μόνο στο Τιγκράι, αλλά και στο Αφάρ και την Αμχάρα, περιφέρειες όπου το μεγαλύτερο μέρος του εκτοπισμένου πληθυσμού δεν μπορούσε να λάβει βοήθεια, iii) απόδοση ευθυνών για τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης. Η κυβέρνηση της Αιθιοπίας, υποσχέθηκε από μεριάς της, να αμβλύνει τους περιορισμούς στην πρόσβαση των οργανισμών ανθρωπιστικής βοήθειας, να προσαγάγει όλους τους δράστες στη δικαιοσύνη και να δεχτεί διεθνή τεχνική βοήθεια για τη διεξαγωγή των ερευνών. Παρόλα αυτά, έλαβε ελάχιστα μέτρα για την υλοποίηση αυτών των δεσμεύσεων. Ο πόλεμος στο Τιγκράι βρέθηκε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της Ομάδας «Αφρικής» (COAFR) του Συμβουλίου, η οποία είναι αρμόδια για τη διαχείριση της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ έναντι της υποσαχάριας Αφρικής. Μέσω προπαρασκευαστικών συναντήσεων, τα κράτη μέλη κατέληξαν σε μια σειρά ευρέων συμπερασμάτων, χωρίς αμφιλεγόμενα σημεία, τα οποία εγκρίθηκαν από το

Συμβούλιο το Μάρτιο του 2021. Τα κράτη μέλη εξέφραζαν τις ανησυχίες τους και προέτρεπαν όλα τα μέρη να τερματίσουν αμέσως τη βία, να σεβαστούν το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και το διεθνές προσφυγικό δίκαιο. Ενώ το έγγραφο καλούσε την αιθιοπική κυβέρνηση να εγγυηθεί την πρόσβαση ανθρωπιστικής βοήθειας στο Τιγκράι, τόνιζε επίσης την εταιρική σχέση της ΕΕ με την Αιθιοπία και χαιρέτιζε την αρχική δέσμευση της αιθιοπικής κυβέρνησης να αντιμετωπίσει τις κύριες ανησυχίες της. Τον Ιούνιο του 2021, το Συμβούλιο καταδίκασε τις θηριωδίες, τη σεξουαλική και εθνοτική βία και πολλές άλλες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συνέβησαν κατά τη διάρκεια της κρίσης στο Τιγκράι. Το Συμβούλιο ζήτησε επίσης την άμεση παύση των εχθροπραξιών, την απρόσκοπτη ανθρωπιστική πρόσβαση σε όλες τις περιοχές και την άμεση αποχώρηση των δυνάμεων της Ερυθραίας που πολεμούσαν στο πλευρό της κυβέρνησης.

2.3 Σχολιασμός

2.3.1 Ανάλυση Πρωτότυπου Κειμένου

Το κείμενο αφετηρίας αποτελεί απόσπασμα ερευνητικού άρθρου, που πραγματεύεται τη κατάσταση στην εμπόλεμη περιοχή του Τιγκράι της Αιθιοπίας και το πλαίσιο δράσεων εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτελεί κείμενο ειδικής θεματολογίας, όπως γεωπολιτικής, διεθνών σχέσεων και εξωτερικής πολιτικής. Για τη σωστή διεξαγωγή μιας μεταφραστικής διαδικασίας, και δη μιας μετάφρασης ειδικού κειμένου, είναι αναγκαία η ανάλυση του, η οποία διεξάγεται παράλληλα με το βήμα της ανάλυσης της μεταφραστικής εντολής, με το οποίο θα ασχοληθούμε στη συνέχεια. Στο σημείο αυτό, ως μεταφράστρια, προσπάθησα να αποκτήσω μια γενικότερη ιδέα για το εάν το περιεχόμενο του πρωτοτύπου συμβαδίζει με τα προαπαιτούμενα των μεταφραστικών οδηγιών (Nord, 1991). Στο βήμα αυτό επίσης, προσπάθησα να κατανοήσω το τύπο και το είδος του κειμένου και να εντοπίσω το βαθμό δυσκολίας της μετάφρασης, ενώ ταυτόχρονα αναγκαία ήταν και η εξοικείωση μου με το θέμα του κειμένου.

Όσον αφορά το τύπο, λαμβάνοντας υπόψη τη διάκριση της Reiss, το κείμενο αυτό είναι πληροφοριακό, το οποίο σύμφωνα με τον Κελάνδρια (2023) σημαίνει ότι «είναι προσανατολισμένο στη μετάδοση μιας πληροφορίας στον αναγνώστη, όπου το περιεχόμενο είναι πρωτεύουσας σημασίας για την εκπλήρωση του σκοπού του συγγραφέα, ενώ η επιλογή των γλωσσικών και υφολογικών τύπων καθορίζεται από τη συγκεκριμένη λειτουργία. Αυτού του είδους τα κείμενα προσανατολίζονται στον δέκτη.». Ταυτόχρονα, αν λάβουμε υπόψη το μοντέλο κειμενικών λειτουργιών της Nord (2001), το κείμενο αυτό επιτελεί αναφορική λειτουργία αφού γίνεται αναφορά σε αντικείμενα και φαινόμενα του πραγματικού κόσμου, ενώ ταυτόχρονα ανήκει στο πεδίο της πληροφοριακής υπολειτουργίας, καθώς αποσκοπεί στην ενημέρωση και τη πληροφόρηση του αναγνώστη (Κελάνδριας, 2023).

Ταυτόχρονα, για τη μετάφραση τέτοιων κειμένων ειδικής θεματολογίας, απαραίτητες είναι και οι επαρκείς γνώσεις πάνω στο εκάστοτε θεματικό πεδίο. Έτσι, πριν ακόμα επιχειρήσω τη μετάφραση του κειμένου, έπρεπε να αντλήσω όσες περισσότερες πληροφορίες μπορούσα για το πολιτικό τοπίο της Αιθιοπίας και τη Κρίση στο Τιγκράι, καθώς και για τη στάση της Ευρώπης και την εξωτερική της

πολιτική πάνω σε αυτό το θέμα. Σε αυτό συμπεριλαμβάνεται και η εύρεση της ειδικής ορολογίας, καθώς και η κατανόηση κάθε είδους πολιτισμικών πληροφοριών. Σύμφωνα με τον Κελάνδρια (2023), «οι τελευταίες έχουν ιδιαίτερη σημασία στα κείμενα με έντονο πολιτισμικό φορτίο». Στο σημείο αυτό της έρευνας μου, μου φάνηκε εύλογο να εξοικειωθώ με το θέμα μέσω παράλληλων κειμένων και ερευνών για τη περιοχή και τη συγκεκριμένη σύγκρουση, ενώ εξίσου χρήσιμα ήταν και εκπαιδευτικά βίντεο και ντοκιμαντέρ στα αγγλικά. Όταν θεώρησα τις γενικότερες θεωρητικές μου γνώσεις πάνω στο θέμα επαρκείς για να ξεκινήσω τη διαδικασία της μετάφρασης, πέρασα στη μελέτη ελληνικών κειμένων για το θέμα αυτό και όπως ήταν εξάλλου αναμενόμενο, διαπίστωσα ότι ο ελληνικός τύπος δεν έχει ασχοληθεί εκτενώς με το θέμα αυτό και τα παράλληλα κείμενα που είχα στη διάθεση μου στα ελληνικά ήταν δυστυχώς περιορισμένα.

2.3.2 Ανάλυση Μεταφραστικής Εντολής

Εξίσου σημαντική είναι και η ανάλυση της ίδιας της μεταφραστικής εντολής υπό την οποία επιτελείται η μετάφραση ενός κειμένου. Στη προκειμένη περίπτωση, η μεταφραστική εντολή ήταν η μετάφραση του κειμένου στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας. Το κείμενο διαθέτει ειδική ορολογία και λεξιλόγιο και διέπεται από αυστηρό και διδακτικό ύφος. Η μεταφραστική οδηγία που δόθηκε από τον υπεύθυνο καθηγητή είναι η μετάφραση του αγγλικού κειμένου στα ελληνικά, διατηρώντας το κατάλληλο ύφος που αρμόζει σε ένα επιστημονικό άρθρο (επίσημο, σοβαρό) και απευθυνόμενοι πάντα στο αντίστοιχο ελληνόφωνο κοινό, δηλαδή κυρίως άτομα του επιστημονικού κλάδου και εξοικειωμένα με τη θεματολογία του κειμένου, τόσο σε ακαδημαϊκό, όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο. Λαμβάνοντας υπόψη τη φύση ενός επιστημονικού άρθρου και του κοινού στόχου, το ύφος του κειμένου θα είναι σοβαρό και επίσημο, θα διατηρηθεί η ορολογία, ενώ δεν θα τεθεί προσπάθεια εκλαΐκευσης, τόσο της ορολογίας, όσο και των νοημάτων. Ο λόγος που επιλέχθηκε το συγκεκριμένο κείμενο προς μετάφραση είναι το γεγονός ότι πραγματεύεται μια θεματική την οποία αποτίμησα ως ενδιαφέρουσα αλλά και επίκαιρη.

Με άλλα λόγια, το παρόν μεταφραστικό ενέργημα «έχει ως στόχο την παραγωγή ενός κειμένου υποδοχής το οποίο διατυπώνει με κατανοητό τρόπο το νόημα, μεταβιβάζει το πνεύμα και το ύφος του πρωτότυπου, διακρίνεται από τη φυσικότητα της έκφρασης και προκαλεί στο κοινό υποδοχής παρόμοια αντίδραση με εκείνη την οποία παρήγαγε το πρωτότυπο κείμενο.» (Κελάνδριας, 2023).

Έτσι, πρώτου περάσουμε στον επιμέρους σχολιασμό των μεταφραστικών προβλημάτων, δυσκολιών και των λύσεων τους, καταλήγουμε στο ότι «η αναγνώριση του κειμενικού είδους και τύπου στο στάδιο της ανάλυσης του κειμένου αφετηρίας, καθώς και των κειμενικών του λειτουργιών σε συνδυασμό με την ανάλυση των μεταφραστικών οδηγιών έχει ιδιαίτερη σημασία για τη μεταφραστική διαδικασία διότι βοηθάει το μεταφραστή να λάβει συγκεκριμένες αποφάσεις σε σχέση με το είδος του μεταφράσματος το οποίο θα παραγάγει προτού ακόμη ξεκινήσει να μεταφράζει.» (Κελάνδριας, 2023).

2.3.3 Μεταφραστικές Δυσκολίες και Λύσεις

Σε αυτό το κομμάτι του σχολιασμού, θα περάσουμε στην ανάλυση των μεταφραστικών προβλημάτων και δυσκολιών που προέκυψαν κατά τη μεταφραστική διαδικασία, καθώς και στην ανάλυση και επεξήγηση των εκάστοτε μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν για την επίλυσή τους. Για την ανάλυση των μεταφραστικών δυσκολιών θα χρησιμοποιήσω το μοντέλο της Nord, χωρίζοντας τες έτσι σε δυσκολίες λεξιλογικού, γραμματοσυντακτικού και πραγματολογικού επιπέδου.

Πρωτού όμως περάσουμε σε αυτό το κομμάτι, θα ήθελα να αναφερθώ στη διαδικασία εύρεσης ορολογίας του κειμένου. Παρόλο που το πρωτότυπο δεν αποτελεί ένα τεχνικό ή κάποιο οικονομικό κείμενο και έτσι θα περίμενε κανείς ότι τα προβλήματα ορολογίας θα ήταν περιορισμένα, υπήρχαν λέξεις που αποτελούσαν όρους και η μηδαμινή ελληνική βιβλιογραφία πάνω στο θέμα καθιστούσε δυσεύρετη την απόδοσή τους. Ταυτόχρονα, αυτή η έλλειψη ελληνικής παράλληλης βιβλιογραφίας αλλά και παράλληλων κειμένων στα αγγλικά καθιστούσε δύσκολη την εξ'αρχής αναγνώριση λέξεων σαν όρων.

Έννοιες όπως οι λέξεις «fragmentation», «multipolar competition» και «intra-EU contestation», αν και αποτελούν πολύ ξεκάθαρα όρους και μάλιστα σύμπλοκους, (το fragmentation στη συνέχεια απαντάται και ως «ethnic/regional/sub-national fragmentation»), η απόδοσή τους ήταν αβέβαιη καθώς ήταν αδύνατο να βρεθούν όχι μόνο σε δίγλωσσα παράλληλα ή λεξικά, κάτι το οποίο ήταν αναμενόμενο, αλλά πολλές φορές οι αποδόσεις τους ήταν αδύνατο να βρεθούν και σε ελληνικό παράλληλο. Πολλούς από αυτούς τους όρους μάλιστα δεν εντοπίζονταν ούτε και σε άλλα αγγλικά παράλληλα, παρά μόνο στο κείμενο προς μετάφραση. Έτσι, από τα πρώτα προβλήματα που κλήθηκα να αντιμετωπίσω ήταν η αβεβαιότητα ορολογίας καθώς και η ύπαρξη πολλαπλών αποδόσεων (Κεραμίδας, 2015).

Αρχικά, η δυσκολότερη απόδοση όρου ήταν εκείνης της λέξης «fragmentation», καθώς απαντάται στο κείμενο πολλαπλές φορές και είναι ύψιστης σημασιολογικής σημασίας για τη κατανόηση του κειμένου. Ο όρος αυτός απαντάται επίσης στο κείμενο μαζί με επιθετικούς προσδιορισμούς, καθιστώντας τον πολλές φορές σύμπλοκο, κάτι που κάνει την εύρεση απόδοσης ακόμα πιο δύσκολη στις περιπτώσεις αυτές. Η ενστικτώδης μετάφραση του όρου αυτού θα ήταν η λέξη

«κατακερματισμός», την οποία επέλεξα για κάποια σημεία, κυρίως όταν αναφέρεται στον «κατακερματισμό» ως μια κατάσταση που επικρατεί στη περιοχή. Όταν όμως η λέξη αυτή απαντάται στο κείμενο σαν έννοια, και δη όταν αναφέρεται στο κείμενο ένα «παρακλάδι», ή υπότυπος θα μπορούσε να πει κανείς αυτού του φαινομένου, η απόδοση που επέλεξα είναι διαφορετική. Μετά από έρευνα και καθοδήγηση από τον υπεύθυνο καθηγητή στράφηκα προς τις έννοιες «κατηγοριοποίηση», «διάκριση» και «διαφοροποίηση». Παρ'όλα αυτά, ήταν αδύνατο να βρεθεί η απόδοση των σύμπλοκων όρων με τη χρήση της ίδια λέξης κάθε φορά (δηλ. υφίσταται το «κρατική διάκριση» αλλά όχι το «περιφερειακή διάκριση» με τον ίδιο τρόπο και αντίστοιχα υφίσταται το «κρατική διαφοροποίηση» και όχι το «περιφερειακή διαφοροποίηση», το οποίο απαντάται σε οικονομικό συγκείμενο). Εν τέλει, κατέληξα στην απόδοση «διαχωρισμός», αφού θεώρησα ότι αποδίδει καλύτερα τη σημασία του όρου «fragmentation» με έναν τρόπο που αντικατοπτρίζει ταυτόχρονα και το πολιτισμικό, εθνοτικό και πολιτικό τοπίο της Αιθιοπίας.

Άλλο πρόβλημα που αντιμετώπισα σε επίπεδο ορολογίας ήταν ο «βαθμός αποδοχής» πολλών αποδόσεων (Κεραμίδας, 2015). Σύμφωνα με τον Κεραμίδα (2015), το κριτήριο του «βαθμού επιλογής» κατατάσσεται στο πρώτο μεταξύ των μεταφραστών, όταν αντιμετωπίζουν το πρόβλημα των πολλαπλών μεταφράσεων/αποδόσεων. Τέτοιο πρόβλημα αντιμετώπισα με τους όρους «mutlipolar competition», «intra-EU contestation», καθώς και με όρους που μετέφρασα μέσω πρόταση απόδοσης (π.χ. sub-national/ state fragmentaion και Pan-ethiopianism). Για την απόδοση των όρων αυτών ήταν σημαντική η σαφήνεια του νοήματος, ειδικά όταν το θέμα είναι επιστημονικής φύσεως και δεν έχει ευρέως ερευνηθεί και αναλυθεί από τον ελληνικό τύπο ή την ελληνική πανεπιστημιακή κοινότητα. Λύση στο πρόβλημα αυτό δόθηκε μέσω κάποιων παράλληλων κειμένων παρόμοιας θεματολογίας του ελληνικού τύπου, όπως στο ΒΗΜΑ, στον Ριζοσπάστη, στο Ertnews και στο Euronews, ενώ όσον αφορά τη πρόταση απόδοσης κάποιων όρων, αυτό είναι ένα ρίσκο που πρέπει να αναλάβει ένας μεταφραστής όταν πρόκειται για νέους/αμετάφραστους όρους (Κεραμίδας, 2015).

Τέλος, για να ολοκληρώσω το κομμάτι δυσκολιών στην ορολογία, θα ήθελα να αναφερθώ στη δυσκολία εύρεσης της σωστότερης απόδοσης για τον όρο EUFSP (EU Foreign and Security Policy). Με μια πρώτη αναζήτηση στο διαδίκτυο ταύτισα, λανθασμένα, τον όρο αυτό με τον όρο CFSP (Common Foreign and Security Policy),

το οποίο αποδίδεται στα ελληνικά ως ΚΕΠΠΑ(Κοινή Εξωτερικής Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας), καθώς τα σημανόμενα των δυο αυτών όρων είναι παρόμοια. Παρ'όλα αυτά, στο κείμενο προς μετάφραση οι ερευνητές αναφέρονται σε ένα γενικότερο πλαίσιο δράσης της ΕΕ, «broad framework of EU foreign and security policy (EUFSP)», το οποίο αποφάσισα να μεταφράσω κατά λέξη, διατηρώντας όμως τον αγγλικό όρο και το αρκτικόλεξο του σε παρένθεση για την αποφυγή σύγχυσης των δυο όρων. Μετά από έρευνα στον ελληνικό τύπο, τη τακτική αυτή ακολούθησα και για την απόδοση των αιθιοπικών κομμάτων, με τη μόνη διαφορά ότι για να αναφερθώ σε αυτά πέρας της πρώτης φοράς χρησιμοποιούσα μόνο τα αρκτικόλεξα τους, καθώς έτσι αποδίδονται στην ελληνική παράλληλη βιβλιογραφία, όπως στη Καθημερινή, η οποία αποδείχθηκε να είναι η εφημερίδα που έχει ασχοληθεί περισσότερο με το πολιτικό τοπίο της Αιθιοπίας και από την οποία καθοδηγήθηκα για τη μεταφραστική μου επιλογή όσον αφορά τα κόμματα, (δηλ. μετάφραση του Tigray People's Liberation Front στα ελληνικά τη πρώτη φορά που εμφανίζεται στο κείμενο, με το αγγλικό αρκτικόλεξο σε παρένθεση για να αναφέρεται έτσι στη συνέχεια. Η ίδια τακτική επιλέχθηκε και για τα υπόλοιπα κόμματα).

Περνώντας έτσι στην ανάλυση μεταφραστικών δυσκολιών με βάση το μοντέλο της Nord, θα αναφερθούμε σε δυσκολίες λεξιλογικού, γραμματοσυντακτικού και πραγματολογικού επιπέδου. Αναλυτικότερα λοιπόν σε λεξιλογικό επίπεδο, οι προβληματισμοί μου αφορούσαν κυρίως το δίλημμα μεταγραφής ή όχι των διαφόρων ξένων ονομάτων και τοπωνυμίων του κειμένου. Ονόματα όπως αυτά της Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ursula von der Leyen) και του Πρωθυπουργού της Αιθιοπίας (Abiy Ahmed), τα οποία χρησιμοποιούνται και με την ελληνική τους μεταγραφή στον ελληνικό τύπο, θα μπορούσαν να έχουν γραφθεί και στα ελληνικά στο κείμενο (δηλ. Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν και Άμπι Αχμέτ). Παρ'όλα αυτά, υπάρχουν και ονόματα λιγότερο επιφανών προσώπων τα οποία δεν μεταγράφονται συνήθως στα ελληνικά, διότι υπάρχει ο κίνδυνος λανθασμένης μεταγραφής και έτσι διατηρούνται στα λατινικά (π.χ. Hachalu Hundessa). Για την επίτευξη συνοχής και συνέπειας στο κείμενο αποφάσισα να διατηρήσω όλα τα ονόματα στην πρωτότυπη τους μορφή, βασιζόμενη σε παράλληλα από ιστοσελίδες όπως το Euronews, καθώς και τις επίσημες μεταφρασμένες ιστοσελίδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διαφορετική τακτική ακολούθησα ωστόσο για τα τοπωνύμια, τα οποία επέλεξα να μεταγράψω στα ελληνικά, με το μόνο πρόβλημα που αντιμετώπισα να βρίσκεται στην απόδοση της περιφέρειας Σομαλία της Αιθιοπίας (Somali region), την οποία θα περίμενε κανείς να μεταγράφεται ως «περιφέρεια Σομάλι» και έτσι η απόδοσή της μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση με τη χώρα της Σομαλίας. Ίσως σε ένα λιγότερο εξειδικευμένο κείμενο να επέλεγα να προσθέσω κάποια επεξήγηση ή κάποιο σημείωμα του μεταφραστή, ωστόσο δε το θεώρησα απαραίτητο, καθώς είναι ένα κείμενο υψηλής δυσκολίας και αναφέρεται σε έναν έμπειρο αναγνώστη με προηγούμενες γνώσεις πάνω στο θέμα. Η μεταγραφή των υπόλοιπων τοπωνυμίων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αρκετά αναμενόμενη και εύκολη (π.χ. Addis Ababa - Άντις Αμπέμπα, Tigray- Τιγκράι, Oromia- Ορόμια), αφού ήταν διαθέσιμη στην επίσημη ιστοσελίδα του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών αλλά και σε πολλές ελληνικές εφημερίδες, όπως στο Βήμα και στη Καθημερινή.

Πέρα από τις δυσκολίες λεξιλογικού επιπέδου, οι οποίες κατά την εμπειρία μου είναι και αυτές που με προβληματίζουν περισσότερο, υπήρχαν και κάποιες γραμματοσυντακτικές δυσκολίες που δυσχέραιναν το εγχείρημα της μετάφρασης. Όσον αφορά τη σύνταξη, παρατηρείται ένας συνδυασμός μακροπερίοδου και μικροπερίοδου λόγου, με τη χρήση της πρώτης να είναι πιο έντονη σε όλη την έκταση του κειμένου. Πρόβλημα αντιμετώπισα στη χρήση ασύνδετου σχήματος και μεγάλων περιόδων σε κάποια σημεία του κειμένου, στα οποία εύκολα χανόταν το νόημα ή η μετάφραση τους ήταν προβληματική και η σύνταξη αφύσικη στα ελληνικά, δημιουργώντας έτσι τον κίνδυνο το κείμενο να «μυρίζει μετάφραση». Τη δυσκολία αυτή αντιμετώπισα με το να «σπάω» τις περιόδους και να επιλέγω τη χρήση μικρότερων και πιο κοφτών προτάσεων, μεταδίδοντας έτσι το νόημα με έναν πιο ξεκάθαρο τρόπο για τον αναγνώστη στα ελληνικά. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται έντονα στα σημεία, «Through these preparatory meetings... international humanitarian law and international refugee law.», και «Shortly after...from the international community. Δυσκολία αντιμετώπισα επίσης και στη χρήση αναφορικών προτάσεων στο πρωτότυπο, στο οποίο συνέβαλε πολλές φορές και η μακροπερίοδος σύνταξη, καθώς ήταν δύσκολο να εντοπίσω σε ποιο μέρος του λόγου αναφέρεται και από που εξαρτάται, έτσι ώστε η απόδοση να υφίσταται στα ελληνικά. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της δυσκολίας βρίσκεται στη περίοδο, «Intra-EU contestation refers to acts by EU member states driven by domestic incentives that

may curtail the Union's ability to develop a more effective foreign and security policy.», στην οποία δε μπορούσα να εξακριβώσω εάν το «that» αναφερόταν στο «acts» ή στο «domestic incentives».

Ολοκληρώνοντας έτσι το κομμάτι αυτό του σχολιασμού, σε πραγματολογικό επίπεδο, η δυσκολία που αντιμετώπισα σε όλη την έκταση του κειμένου ήταν η χρήση της λέξης «identity». Για τη πλήρη κατανόηση της σημασίας και της βαρύτητας αυτής της λέξης, ήταν απαραίτητη η στοιχειώδης κατανόηση του πολιτικού και πολιτισμικού τοπίου, αλλά και εθνοτικού μωσαϊκού της Αιθιοπίας. Σύμφωνα με τον Γούτσο (2004), « η άγνοια ή παραμέληση των πραγματολογικών συνθηκών, [...], είναι πολλές φορές υπεύθυνη για μεταφραστικά ατοπήματα ή ασάφειες που στερούν τη φυσικότητα από ένα κείμενο.». Στο σημείο αυτό επανερχόμαστε λοιπόν στο πόσο σημαντική είναι η εξοικείωση του μεταφραστή με το θέμα, καθώς πρωτού ερευνήσω για την πολιτική πραγματικότητα της Αιθιοπίας δε θα μπορούσα να συνδέσω και να κατανοήσω τη σημασία των διαφόρων φυλών στα πολιτικά δρώμενα της χώρας, το οποίο αποδείχθηκε απαραίτητο για τη πλήρη κατανόηση και τη μετάφραση του πρωτοτύπου.

2.3.3 Αξιολόγηση Ποιότητας Μετάφρασης

Το επόμενο και τελευταίο κομμάτι του σχολιασμού αφορά την αξιολόγηση της ποιότητας της μετάφρασης, προσανατολισμένη στο μετάφρασμα, με βάση αντικειμενικά κριτήρια και θεωρίες προσανατολισμένες στο κείμενο-στόχος και τις λειτουργίες που πρέπει να επιτελεί για να θεωρείται μια μετάφραση υψηλής ποιότητας.

Αφού η παρούσα αξιολόγηση ποιότητας προσανατολίζεται στο κείμενο-στόχος και όχι στο κείμενο-πηγή, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε κάποιους θεμελιώδεις κανόνες της Θεωρίας του Σκοπού για να αξιολογήσουμε τη ποιότητά του μεταφράσματος. Σύμφωνα με την Θεωρία του Σκοπού του Vermeer, το κείμενο-στόχος πρέπει να διέπεται από εσωτερική συνοχή, να έχει άμεση συσχέτιση με το κείμενο-πηγή και να καθορίζεται από τον σκοπό για τον οποίο δημιουργείται. Ωστόσο, αξίζει να αναφέρουμε ότι είναι σχεδόν πάντα αδύνατο «οι παράμετροι του κειμένου-πηγή, όπως ακριβώς υπήρχαν σε αυτό, να επανεμφανιστούν με ακριβώς τον ίδιο τρόπο στο κείμενο-στόχος.» (Vermeer & Reiss, 2021).

Στο σημείο αυτό, θα αναφερθούμε στην έννοια της «Ισοδυναμίας» ανάμεσα στα δύο κείμενα, κάτι το οποίο μπορεί επίσης να καθορίσει τη ποιότητα μιας μετάφρασης. Για τον Güttinger (1963), μια μετάφραση που είναι προσανατολισμένη στην επίτευξη ισοδυναμίας είναι ταυτόχρονα «προσανατολισμένη στην επίτευξη», δηλαδή ο στόχος κάθε μετάφρασης είναι μέσω της επικοινωνίας με τον αναγνώστη, να πετύχει το ίδιο αποτέλεσμα με το κείμενο-πηγή, να μεταφέρει τις ίδιες πληροφορίες και να έχει την ίδια επίδραση.

Τέλος, αξίζει να γίνει αναφορά και στη θεωρία της House, καθώς το κείμενο προς μετάφραση έθετε τον πολιτισμό ως παράγοντα που έπρεπε να ληφθεί υπόψη κατά τη μετάφραση. Για μια ακόμη φορά, στο μοντέλο αυτό χρησιμοποιείται η έννοια της ισοδυναμίας, την οποία η House σχετίζει με τη διατήρηση του νοήματος από το κείμενο-πηγή στο κείμενο στόχος, αλλά και με το γεγονός ότι το κείμενο-στόχος πρέπει να επιτελεί τις ίδιες λειτουργίες με το κείμενο-πηγή (House, 2016). Σύμφωνα με την House (2016), ως μετάφραση ορίζεται η αντικατάσταση του κειμένου-πηγής με ένα ισοδύναμο κείμενο-στόχος σε πραγματολογικό και σημασιολογικό επίπεδο,

ώστε έτσι μια ποιοτική μετάφραση να είναι ισοδύναμη πραγματολογικά και σημασιολογικά.

Κατά την άποψη μου, το παρόν κείμενο-στόχος τελεί όλες αυτές τις προϋποθέσεις σε έναν ικανοποιητικό βαθμό, έτσι ώστε να μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια μετάφραση υψηλής ποιότητας, ικανή να σταθεί μόνη της σαν ένα αυτοτελές κείμενο και να επιτελέσει τον ίδιο σκοπό και τις ίδιες λειτουργίες με το κείμενο-πηγή, μεταφέροντας με επιτυχία τις πληροφορίες στον αναγνώστη και έχοντας πάνω του την ίδια επίδραση.

3. Επίλογος

Αφού μελετήθηκαν και αναλύθηκαν τα δυο αυτά κείμενα (πρωτότυπο και μετάφρασμα) και πραγματοποιήθηκε ένας εκτενής σχολιασμός πάνω στις διάφορες πτυχές της μεταφραστικής διαδικασίας, ολοκληρώνεται εδώ και η εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, η οποία σηματοδοτεί το τέλος των σπουδών μου στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποτελεί για εμένα μια «πρόβα τζενεράλε» πρώτου περάσω στον επαγγελματικό χώρο της μετάφρασης και ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα των δεξιοτήτων και γνώσεων που απέκτησα φοιτώντας στο τμήμα, αποκτώντας μεταφραστική ευελιξία, καθώς και θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις πάνω στο αντικείμενο της μετάφρασης και των ξένων γλωσσών. Η εκπόνηση της πτυχιακής μου αποδείχθηκε μια ευχάριστη και δημιουργική διαδικασία, ενώ η απαιτητικότητα του κειμένου και των δυσκολιών που αντιμετώπισα έκαναν τη διαδικασία ακόμα πιο ενδιαφέρουσα και την εκπλήρωσή της ακόμη πιο ικανοποιητική. Σε αυτό οφείλεται και η θεματολογία στην οποία εμπίπτει το κείμενο, καθώς ο χώρος των διεθνών σχέσεων και της γεωπολιτικής είναι κάτι με το οποίο θα ήθελα να ασχοληθώ και πέρα από το επίπεδο της μετάφρασης. Μέσω λοιπόν της όλης αυτής διαδικασίας, κατάφερα όχι μόνο να αναπτύξω και να αναδείξω τις δεξιότητες μου ως μεταφράστρια, αλλά και να εμπλουτίσω τον εαυτό μου με γνώσεις πάνω σε ένα ακόμη γνωστικό αντικείμενο, με του οποίου τη μελέτη θα ήθελα να ασχοληθώ και επαγγελματικά.

Βιβλιογραφία

Πρωτότυπο: Srl, P. (2023, February 21). *Paper/ Ethiopia and the Tigray War: Limits and Challenges of EU Policy in a Fragmented and Contested Region* by Francesca Caruso and Jesutimilehin O. Akamo – joint. <https://www.jointproject.eu/2023/02/21/paper-ethiopia-and-the-tigray-war-limits-and-challenges-of-eu-policy-in-a-fragmented-and-contested-region-by-francesca-caruso-and-jesutimilehin-o-akamo/>

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Güttinger, F. (1963). Zielsprache : Theorie und Technik des Übersetzens. In *Manesse eBooks*. <https://ci.nii.ac.jp/ncid/BA18811175>

House, J. (2016) *Translation As Communication Across Cultures*. London and New York: Routledge

Nord, Christiane (1991). *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis* . Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.

Nord, Christiane (2001). *Translation as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Κεραμίδας, Σ. Γ. (2015) Ζητήματα Ορολογίας στην Τεχνική Μετάφραση. Διάυλος.

Seel, O. I. (2021). Θεμελίωση μιας γενικής Θεωρίας της Μετάφρασης. Διάυλος.

Δικτυογραφία

Γεροστάθη, Δ.(2018). Διαπολιτισμικές διαφορές στη μετάφραση του μυθιστορήματος *Naked Lunch* του William S. Burroughs στην Ελληνική [Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών]. <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/object/2820796/file.pdf>

Γούτσος, Δ. (2004). Προβλήματα μετάφρασης του επιστημονικού και τεχνικού λόγου. Ελληνική ορολογία: Έρευνα και εφαρμογές.

Καρακώστα, Α. (2019). Μετάφραση και Επιχώρια Προσαρμογή Τουριστικών Κειμένων: Κείμενα ΕΟΤ [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης]. <https://ikee.lib.auth.gr/record/320130/files/GRI-2020-27820.pdf>

Κελάνδριας, Π. (2023). Η πράξη της μετάφρασης. [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.